

ศึกษาความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการ ฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

เบญจมาศ เคราะห์ดี*
นพ.ไกรสร อัมมวรรณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการชายที่ได้รับการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน 2) เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและความพึงพอใจในประสิทธิผลจากการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซินของเพศชาย 3) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารโบทูลินัม ท็อกซินของเพศชายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เลือกตัวอย่างในการศึกษาแบบเจาะจง คือ ผู้ใช้บริการชายที่ฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 323 คน จากสถานบริการความงามและโรงพยาบาลเอกชนรวมทั้งหมด 48 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเองและรอรับกลับ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้บริการชายอายุเฉลี่ย 21 ปี มีความพึงพอใจต่อการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($=3.59$) ผลการรักษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($=3.57$) ด้านการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($=3.70$) ด้านการอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($=3.51$) ตามลำดับ ปัจจัยส่วนบุคคลทางวุฒิการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในประสิทธิผลต่อการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซินอยู่ในระดับสูง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และค่าเฉลี่ยด้านความรู้ผู้รับบริการชายส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับความหมายประโยชน์ การรักษา และการดูแลหลังจากฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.37

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์
ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษา

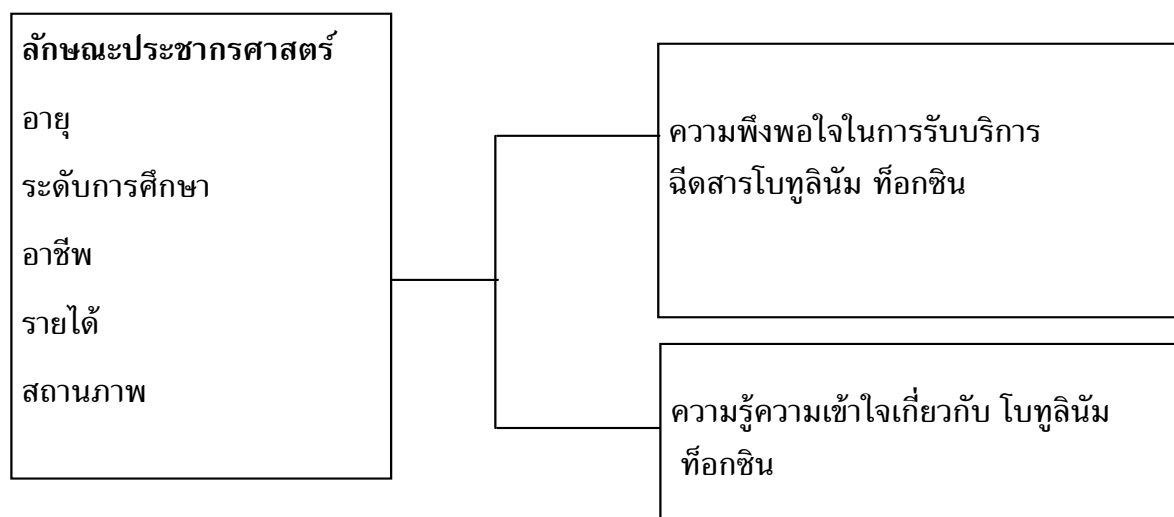
วัตถุประสงค์การศึกษางานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสารโบทูลินัม ที่อกชิน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ต่อความพึงพอใจในประสิทธิผลจากการฉีดสารโบทูลินัม ที่อกชินของเพศชายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารโบทูลินัม ที่อกชินของเพศชายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐานการศึกษางานวิจัย

1. ผู้รับบริการชายที่เข้ามารับการฉีดสารโบทูลินัม ที่อกชิน มีความพึงพอใจต่อบริการที่คาดหวัง
2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพและ รายได้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในประสิทธิผลจากการฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินของเพศชายที่แตกต่างกัน
3. ผู้รับบริการชายที่มารับบริการฉีดสารโบทูลินัม ที่อกชิน มีความรู้เบื้องต้น และเข้าใจในกระบวนการทำงานของสารโบทูลินัม ที่อกชิน

กรอบแนวคิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทรงพลมั่งนงควิโรจน์ และ ไพศาลรัมย์เกียรติ (2554) ได้ศึกษาการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการรักษาริ้วรอยตีนกาด้วยการฉีดสารโบนาทูลินัมที่ออกซินเอและผลิตภัณฑ์โบนาทูลินัมที่ออกซินเอชนิดใหม่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการรักษาทั้งสองกลุ่มมีอัตราการตอบสนอง 100 เปอร์เซ็นต์ตั้งแต่วันที่ 7 หลังการรักษาและค่อย ๆ ตอบสนองลดลงจนเป็น 0 เปอร์เซ็นต์ที่ 180 วันหลังการรักษาโดยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเรื่องของประสิทธิภาพการรักษาซึ่งประเมินโดยการวัดอัตราการตอบสนองคะแนนเฉลี่ยความเปลี่ยนแปลงริ้วรอยก่อนและหลังรักษาระยะเวลาของการออกฤทธิ์และความพึงพอใจของผู้ใช้เรื่องของผลข้างเคียงจากการรักษาทั้งสองวิธีพบว่าเป็นผลข้างเคียงที่ไม่รุนแรงและไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วรรณวรางค์นาคพรม (2554) ได้ศึกษาการศึกษาประสิทธิผลของการฉีดโบนาทูลินุทออกซินชนิดเอเข้าในผิวหนังต่อระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้า พบว่า ผิวหน้าทั้งสองด้านลดลงของระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้าทุกครั้งตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($p < 0.05$) ผิวหนังด้านที่ได้รับการฉีดโบนาทูลินุทออกซินชนิดเอเข้าในผิวหนัง มีการลดลงของระดับน้ำมันได้มากกว่าด้านที่ได้รับการฉีดน้ำเกลือนอร์มอลแต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกสัปดาห์ ($p < 0.05$) ส่วนขนาดรูขุมขนลดลงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในยาทั้ง 2 ชนิด และพบว่ากลุ่มอายุน้อยอายุมาก สามารถลดระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้ง 2 ด้านในทุกสัปดาห์ที่ประเมิน ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยส่วนใหญ่มีความเจ็บปวดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความพึงพอใจในระดับดีถึงดีมากทั้ง 2 วิธีการรักษาเท่า ๆ กัน ผลข้างเคียงพบมีรอยเข็มซึ่งหายได้เองใน 1 วัน

เอสเซอร์ บี และคนอื่น ๆ (2010) ได้ศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการฉีดโบนาทูลินุทออกซินระดับนานาชาติ พบว่า ผู้ใช้บริการทั่วไปเกี่ยวกับการรักษาและเฉพาะแนวทางกายวิภาคศาสตร์จุดที่ฉีด, ปริมาณ, เทคนิคการฉีด และระมัดระวังความปลอดภัย ที่พบบ่อยที่ใบหน้าคำแนะนำในตอนที่ถ่ายชัดเจน ของ BoNT-A (Speywood Unit) คือ 200s.U/ml (10s.U/0.05ml) หลังจากประยุกต์การใช้เส้นระหว่างคิ้ว คำแนะนำสมาชิกฉีดยาทั้งหมด 5 จุดกับ (10Su/จุด. สำหรับริ้วรอยหน้าผาก ควรแนะนำสมาชิกฉีด 4 ถึง 6 จุด ตามหน้า 5-10s.U/จุด สำหรับรอยตีนกา แนะนำสมาชิกฉีด 3 ต่อ 5-10s.U/จุด ที่ด้านข้างของกล้ามเนื้อใบหน้า สำหรับยกคิ้วด้านข้าง, แนะนำสมาชิก 1 จุด คิ้วแต่ละข้าง และเพิ่มเติม 1 ในแต่ละด้านของหน้าผากที่ 5-10s.U/จุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการในการดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เพศชายที่ใช้บริการฉีดสารโบทูลินัมที่ออกซินในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 323 คน คำนวณได้จากสูตรของ W.G.cochran ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$$

$$\text{แทนค่า } n = 0.30(1-0.30)1.96^2 \quad n = 322.7$$

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชายต่อการฉีดสารโบทูลินัมที่ออกซินในคลินิกเสริมความงามกรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียดดังนี้

1) แบบสอบถามมี 4 ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชายในการฉีดโบทูลินัม ที่ออกซิน

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้บริการชายในการฉีดโบทูลินัม ที่ออกซิน

2) รูปแบบคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามเป็นข้อคำถามปิด มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชายในการฉีดโบทูลินัมที่ออกซินมีลักษณะเป็นคำถามแบบประเมินค่าตามแบบของลิคเคอร์ที่กำหนดคำตอบเป็น Rating Scale 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการดังนี้

1) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เก็บข้อมูลด้วยตนเอง กรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อสงสัยในข้อคำถามและต้องการคำชี้แจงรายละเอียดหรือให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีวิธีการดังนี้

(1.1) ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับผู้ช่วยวิจัยในการเก็บแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง โดยให้ผู้วิจัยลองฝึกทำแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่เก็บจริง

(1.2) ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การเก็บข้อมูลให้ช่วยวิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลในจังหวัดนครราชสีมา

2) รวบรวมข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ สรุปข้อมูลผลการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูลหรือสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป มีวิธีการดังนี้

- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ
- 2) กำหนดรหัสตามตัวแปรที่กำหนด
- 3) นำข้อมูลทั้งหมดจากแบบสอบถามลงรหัสการวิเคราะห์
- 4) บันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

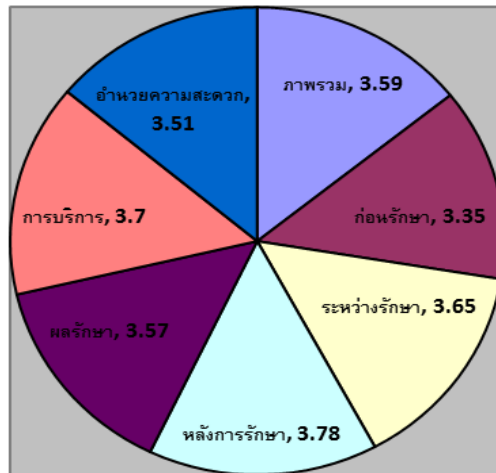
- 1) ร้อยละ 2) ค่าเฉลี่ย (Mean) 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 21 ปี ร้อยละ 43.3 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 63.5 สถานภาพสมรสโสด ร้อยละ 67.8 ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 65.9 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท ร้อยละ 66.6

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

พบว่าความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.59) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า หลังการรักษามีความพึงพอใจในระดับมาก (=3.78) พิจารณาเป็นรายข้อ ผู้ใช้บริการชายมีความพึงพอใจต่อการฉีดสารโบทูลินัม ที่อกชินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับ คือ แพทย์สอบถามอาการทันทีหลังฉีดสารโบทูลินัม ที่อกชินมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (=4.75) รองลงมา คือ รู้สึกพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเองมากขึ้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.83) และบุคลากร/เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความเคารพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.79) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความเข้าใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสาร Botulinum Toxin พบว่าข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือ

1. สารโบทูลินัมที่อกซินสามารถทำให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้หากใช้ปริมาณมากเกินไปโดยคิดเป็นร้อยละ 76.16

2. การฉีดโบทูลินัมที่อกซิน 1 ครั้งจะทำให้ริ้วรอยหายไปได้นาน 1 ปีโดยคิดเป็นร้อยละ 75.85

3. โบทูลินัมที่อกซินสามารถช่วยปรับรูปหน้าให้เล็กลงได้โดยคิดเป็นร้อยละ 65.01 และพบว่าข้อที่ตอบผิด มากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้

1) หลังฉีดสารโบทูลินัม ที่อกซิน สามารถทำเลเซอร์หรือนวดหน้าได้ทันทีโดยตอบผิด ร้อยละ 75.23

2) สารโบทูลินัม ที่อกซิน จะมีประสิทธิผลดีมากกว่าหากใช้กับเพศหญิงโดยตอบผิด ร้อยละ 64.39

3) หญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตรสามารถฉีด โบทูลินัม ที่อกซินได้โดยตอบผิด ร้อยละ 59.75

ส่วนที่ 4 พบว่า ผู้ชายส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับความหมายประโยชน์ การรักษา และการดูแลหลังจากฉีดสารโบทูลินัม ที่อกซิน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.37

สรุปผลการวิจัย

พบว่าผู้ใช้บริการชายส่วนใหญ่มีอายุ 21 ปี ร้อยละ 43.3 สถานภาพสมรสโสด ร้อยละ 67.8 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 63.5 ประกอบอาชีพพนักงานเรียน/นักศึกษาร้อยละ 65.9 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท ร้อยละ 66.6 พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ก่อนการรักษา มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (=3.35) ระหว่างการรักษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.65) หลังการรักษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.78) ผลการรักษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.57) ด้านการให้บริการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.70) ด้านการอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.51) ตามลำดับสอดคล้องกับพีรพัฒน์คำปัก.2556 ได้ศึกษาพฤติกรรมของผู้ชายวัยทำงานในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำศัลยกรรมเสริมความงาม พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจหลังจากการทำศัลยกรรมเสริมความงาม และจะแนะนำคนอื่นแน่นอน รวมทั้ง ในอนาคตอาจจะมีการทำศัลยกรรมเพิ่มเติมสำหรับส่วนที่จะทำเพิ่มเติมคือ ใบหน้าและลำคอ โดยตัดสินใจที่จะเลือกใช้บริการสถานศัลยกรรมเสริมความงามที่เดิมแน่นอน ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงาม ของผู้ชายวัยทำงานในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของปัจจัยย่อยสูงสุด อันดับแรก ได้แก่ การมีอุปกรณ์เครื่องมือมีความทันสมัย รองลงมา แพทย์มีชื่อเสียงในการศัลยกรรม และการมีหลักฐานรับรองความรู้ความชำนาญด้านวิชาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยย่อยของปัจจัยหลักด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคคล และด้านลักษณะทางกายภาพ ตามลำดับ

ผู้ใช้บริการชายมีความรู้ความเข้าใจต่อการฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินในภาพรวมมีความรู้เกี่ยวกับความหมายประโยชน์ การรักษา และการดูแลหลังจากฉีดสารโบทูลินัมที่อกชิน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.37 แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ให้ความใส่ใจต่อประสิทธิผลของโบทูลินัมที่อกชินเพื่อให้รูปร่าง หน้าตาดีขึ้นโดยคำแนะนำจากเพื่อน /คนรู้จัก และสื่อ สอดคล้องกับ อีระวัฒน์คมรัตน์นท.(2554) สื่อดิจิทัลที่ใช้ในลำดับแรกได้แก่ ยูทูป วัตถุประสงค์ของการฉีดโบทูลินัมที่อกชินไทด์เอ ที่คลินิกเสริมความงามผู้มีอิทธิพลมากที่สุดใน การฉีดคือเพื่อน คนรัก และสื่อบุคคลผู้มีชื่อเสียงฉีดโบท็อก แล้วรอยเหี่ยวย่นหายไป และ ประสิทธิภาพของการฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินซึ่งสอดคล้องกับวรรณวรางค์นาคพรม (2554) ได้ ศึกษาการศึกษาประสิทธิผลของการฉีดโบทูลินันท์อกชินชนิดเอเข้าในผิวหนังต่อระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้า พบว่า ผิวหน้าทั้งสองด้านลดลงของระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้าทุกครั้งตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจ การฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณสมบัติของ การฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผลการศึกษานี้จึงพบว่าผู้ใช้บริการชาย จังหวัดนครราชสีมา มีความรู้ความเข้าใจต่อการฉีดสารโบทูลินัมที่อกชินอยู่ในระดับปานกลาง

บรรณานุกรม

- ชูชัย สมितिไกร. (2556). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชัย สมितिไกร. (2554-2556). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญรัก หมั่นอภัย. (2557). *พฤติกรรมของผู้ชายในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อการใช้บริการของคลินิกเสริมความงาม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557.
- ธีรภิติ นวรัตน์ ณ อยุธยา. (2552). *การตลาดบริการ: แนวคิดและกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรา ตันติประภา. (2557). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พีรพัฒน์ คำปึก. (2556). *พฤติกรรมของผู้ชายวัยทำงานในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำศัลยกรรมเสริมความงาม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิภา เตือนสว่าง. (2553). *ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีผลต่อลูกค้าเพศชายในการเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์. (2555). *การตลาด/การลงทุน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ท็อป.
- ศูนย์วิจัยสิทธิกรไทย. (2554). *ธุรกิจสถานความงามดูแลผิวหน้าและผิวพรรณ*. สืบค้นจาก http://www.derminet.com/images/column_1268741231/DrCosmetics_01.pdf
- สมิต สัจฉกร. (2542). *การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: วิทยุชุมชน.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2548). *การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.
- Anthony V. Benedetto. (2011). *Botulinum Toxins in Clinical Aesthetic Practice*, Informa healthcare. New York: USA.
- Kukreja R, Singh BR. (2009). *Botulinum Neurotoxins: Structure and Mechanism of Action*.
- Leslie Baumann, MD. (2009). *Cosmetic Dermatology Principles And Practice (2nd)*.